

Att göra bok på Socionomprogram¹

Per Olof Larsson och Jörgen Lundälv*
Institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet

Konsten att göra bok på ett utbildningsprogram handlar om att låta studenter publicera sig som ett led i sin utbildning till socialarbetare. Under 2,5 år har vi som lärare följt studenter på Socionomprogrammet som författat texter som diskuterats på ett examinerande seminarium. Därefter har texterna redigerats till en studentantologi. Under publiceringsprocessen har flera aktörer deltagit bland annat bokförläggare, funktionshinderorganisation och lärare. I denna artikel beskrivs erfarenheterna utifrån studenternas, funktionshinderorganisationens, förläggarens och redaktörernas perspektiv. Vi avslutar artikeln med goda råd och rekommendationer till dem som vill utveckla detta arbets- och förhållningssätt till textens mening och makt.

Nyckelord: studentantologi, studentcentrerat lärande, DHR - Förbundet för ett samhälle utan rörelsehinder, bokförlag, funktionsnedsättningar, Socionomprogrammet

BAKGRUND OCH MOTIV

Inom den högre utbildningen produceras många texter av studenter i olika sammanhang. Det handlar om seminarietexter, papers, uppsatser eller skriftliga examinationer. Studenterna lägger ned både tid och engagemang i sina arbeten. Flera av dessa texter lämnar aldrig akademien utan hamnar till exempel i elektroniska arkiv eller i papperskorgar. Pelger (2011) poängterar vikten av det populärvetenskapliga skrivandet för studenter. Hon menar att skrivandet är en viktig process då tankarna tydligt kan konkretiseras genom språk. Hon liknar processen vid ett samtal mellan en talare och en lyssnare. Skrivandet kan också vara en dialog där författaren ”får tillgång till sina egna tankar” (Pelger, 2011, s.102). För studenter är det även viktigt att få möjlighet att träna skrivande i olika medier (traditionella medier och sociala medier) för en bredare läsekrets (Lundälv, 2015), men även för att kunna påverka och delta i demokratiutvecklingen (Lundälv, 2013). Ett sätt att utveckla sin skrivarförmåga är att publicera sig i bokform exempelvis i en antologi. Erfarenheter av studentantologier i Sverige finns vid några få lärosäten (Bourelius, 2011; Jönsson, 2013; Alarcón, 2014).

MÅLGRUPPSKURS PÅ SOCIONOMPROGRAMMET

Sedan slutet av 1990-talet har det funnits möjligheter för socionomstudenter att välja fördjupningskurser inom Socionomprogrammet vid Göteborgs universitet. En av dessa handlar om funktionsnedsättningar och långtidssjukdomar (Institutionen för socialt arbete, 2006). Studenterna kan välja mellan ett flertal olika kurser som handlar om till exempel psykisk ohälsa, äldre och åldrande, missbruk och beroende, barn, ungdom och familj. En av de valbara målgruppskurserna heter ”Fysiskt funktionshinder och långtidssjukdom” (7,5 hp). Kursen omfattar

1 Denna artikel baseras på ett föredrag som hölls den 22 oktober 2015 vid den högskolepedagogiska konferensen (HKG2015) vid Göteborgs universitet. <http://pil.gu.se/hkg2015/konferensbidrag>

* Författarkontakt: jorgen.lundalv@socwork.gu.se
Förutsatt korrekt källhänvisning får texten användas och spridas icke-kommersiellt.

Artiklar är kollegialt granskade. Övriga bidragstyper granskas av redaktionen.
Se www.hogreutbildning.se
ISSN 2000-7558

traditionella undervisningsformer som exempelvis föreläsningar, studiebesök, besök av personer med egna erfarenheter av funktionsnedsättningar och långtidssjukdomar. Enligt kursplanens syfte har studenterna möjlighet att fördjupa sig utifrån egna intressen inom kunskapsområdet. Det handlar även om att välja olika perspektiv, som intressepolitiska organisationer inom funktionshinderområdet med fokus på funktionshinderpolitik. De kan också välja kulturella – etniska perspektiv, som innebär att de studerar synen på funktionshinder inom en viss kulturkrets. Ett tredje alternativ för studenterna är att genomföra intervjuer med en person med funktionsnedsättning eller långtidssjukdom för att belysa hennes syn på social omsorg, egna intressen och livsinnehållet. Slutligen det fjärde alternativet som står till buds är det professionella perspektivet det vill säga att undersöka hur det är att arbeta inom funktionshinderverksamheter.

De intervjuer som gjordes med funktionsnedsatta för att undersöka deras erfarenheter analyserades och sammanställdes till seminariepapers för att sedan presenteras vid kursavslutande seminarier. Det nya momentet i kursen var att vi som lärare ville undersöka möjligheterna till att utveckla studenternas skrivande för att texterna skulle kunna publiceras i bokform.

Höstterminerna 2011 och 2012 deltog totalt 53 studenter på Socionomprogrammet i kursen. Syftet med denna artikel är att beskriva ett pedagogiskt projekt på Socionomprogrammet vid Göteborgs universitet under åren 2011-2015. Artikeln beskriver processen från grupparbete till kapitel i en publicerad studentantologi.

PROJEKTETS OLIKA FASER

Projektet bestod av totalt 8 faser:

- Val av texter från grupparbete
- Samtycke inhämtades från författarna till redigering och publicering
- Läsning och redigering av manus – redaktörer
- Söka medel för bokproduktion – DHR - Förbundet för ett samhälle utan rörelsehinder
- Söka kontakt med bokförlag – Bokskogens förlag
- Spridning
- Releasesammankomst, videointervjuer och presentationsfilm
- Presentation vid Högskolepedagogisk konferens i Göteborg

Studenternas roll i bokprojektet kan sammanfattas med möjligheter och svårigheter. Under kursens gång växte tanken fram hos oss lärare att vi skulle kunna göra en antologi av studenternas texter. Vi berättade därefter om våra idéer för studenterna. Detta berättade vi även för nästkommande kurs. Det handlar om nio papers från vardera kurserna. När studenterna fick veta att det fanns en möjlighet att deras texter skulle kunna ingå i en bok så beskriver en student det som att de blev extra medvetna om det egna skrivandet. Till svårigheterna i projektet hörde att få studenterna att medverka i den fortsatta processen efter att examinationen i själva kursen avslutats. Efter kursens avslut började de nästa kurs på programmet. En annan svårighet med bokprojektet var att projekttiden var mycket längre än själva kurstiden. Under processens gång det vill säga under åren 2012 till 2015 har vi haft kontinuerlig mejlkorrespondens med studenterna för att de ska känna sig delaktiga i projektet.

Första steget i bokprojektet var att vi lärare valde texter. Vi gick igenom samtliga 18 seminarietexter från de båda kurserna och gjorde en bedömning av texternas innehåll och om de var intressanta för en bredare krets utanför akademien. Vi tog med samtliga texter som studenterna

hade författat. Dessutom gjorde vi en bedömning av texternas innehåll. Exempel på ämnen var cystisk fibros, kollektivtrafik, allergier och copingstrategier. Vår bedömning var att det var tillräcklig bredd och skiftande innehåll. Totalt publicerades 18 projektarbeten i antologin. Ämnena spände från det lilla specifika till det allmänna och generella. Texterna innehöll en mångfald teorier och perspektiv inom funktionshinderområdet med fokus på förklaring och förståelse.

Nästa steg i processen var att kontakta alla författare för att inhämta samtycke för publicering i bokform och tillåtelse att vi som redaktörer fick lov att bearbeta texterna. Samtliga studenter lämnade samtycke. Vi läste och bearbetade texterna. Revideringsarbetet var inte särskilt omfattande utan omfattade framför allt granskningar och ändringar av språk.

Den tredje fasen bestod av att vi sökte medel för bokproduktion från den intressepolitiska organisationen DHR - Förbundet för ett samhälle utan rörelsehinder i Göteborg. Som lärare har vi haft ett samarbete med organisationen under flera års tid. Funktionshinderorganisationernas delaktighet motiveras med att vi inte vill bidra till objektifiering (Charlton, 1998; World Health Organization & World Bank, 2011). DHR beslutade sig för att ge ett publiceringsbidrag för såväl en tryckt bok som en talbok.

Den fjärde fasen var att söka kontakt med ett bokförlag. En av redaktörerna hade tidigare kontakt med ett mindre bokförlag i Göteborg med erfarenhet av bokutgivning inom miljöområdet.

Den femte fasen handlar om spridning av boken. I samband med spridning av boken arrangerades en releasesammankomst vid Dalheimers hus i Göteborg. Vid detta tillfälle träffades författare, redaktörer, bokförläggare, representanter från DHR - Förbundet för ett samhälle utan rörelsehinder och en kommunikatör från universitet för att uppmärksamma bokutgivningen. I samband med detta tillfälle gjorde vi videointervjuer med alla inblandade aktörer. Efter releasesammankomsten redigerade vi videointervjuerna till en kort presentationsfilm. Till vår hjälp hade vi en person som var verksam som pedagogisk utvecklare vid Enheten för pedagogisk utveckling och interaktivt lärande (PIL), Göteborgs universitet. Denna film visades sedan tillsammans med en presentation av projektet vid en högskolepedagogisk konferens vid Göteborgs universitet i oktober månad 2015. För att sprida boken distribuerade förlaget flera elektroniska brev till primärkommuner, skolor och funktionshinderorganisationer.

STUDENTRÖSTER

I videointervjuerna berättade studenterna om sina intryck och erfarenheter av projektet. En student säger: *"Jag tycker att det känns viktigt att sprida de kunskaperna som man samlar ihop under Socionomprogrammet. Att det inte bara blir material som blir liggande i lådorna hemma hos olika elever utan att man faktiskt visar att det här tar vi fram och det här vill vi sprida"*.

Studenter berättade också hur det var att skriva texterna och att *"man skärper sig lite extra"* när de hade fått veta att det skulle bli en bok framöver. En kommentar var också att man upplevde att projektet ökade förståelsen för hur det kan vara att leva med en funktionsnedsättning. En annan student jämförde med sitt arbete inom en dagverksamhet där hon kom i kontakt med personer med dolda funktionsnedsättningar och att det handlade om att informera om funktionsnedsättningarna. På samma vis menade hon att boken också kunde bidra till att ge en ökad förståelse för detta.

Under videointervjuerna fick studenterna också frågan om de kommer att skriva något mer i framtiden. Boken har för studenterna bidragit till att skapa ett intresse för att delta i samhällsdebatt och skrivande. En student säger att: *"Det ger en skjuts framåt för oss som har fått äran att vara med i boken"*.

ERFARENHETER FRÅN FÖRLÄGGARE OCH REPRESENTANT FÖR DHR

Både bokförläggaren och representanten från organisationen DHR-Förbundet för ett samhälle utan rörelsehinder redogjorde för sina erfarenheter och tankar om bokproduktionens innehåll och värde. Förläggaren säger då: *"Boken har vissa kvaliteter i den meningen att det är unga studenter som själva har utforskat de här funktionshindren genom intervjuer med de funktionshindrade eller anhöriga och professionella. Jag tror att det finns ett värde att läsa denna för alla som jobbar inom området"*.

Representanten från DHR-Förbundet för ett samhälle utan rörelsehinder satte in boken i ett större sammanhang och menar att den kan användas i seminarieform, för debattartiklar och som ett påtryckningsmedel: *"Det handlar om det som intervjupersonerna har givit med sig kan användas sedan ... där man kan använda boken som ett påtryckningsmedel"*.

SLUTSATS OCH DISKUSSION

Projektet som beskrivs i den här artikeln omfattade tre läroprocesser: att intervjua, skriva och publicera. Det är viktigt för studenter att genomföra strukturerade intervjuer med personer med funktionshinder som har ett annat livslopp än de själva. En av hörnstenarna i den akademiska utbildningen är att utveckla en analytisk förmåga, uppöva och lära sig att begreppslogisera. Studenternas skrivande kan beskrivas på olika sätt. Det är viktigt att en socionomstudent lär sig att skriva vetenskapligt (vetenskapliga arbeten, uppsatser) och populärvetenskapligt för att tillgängliggöra texten till en bredare krets (Pelger, 2011).

En erfarenhet som vi har fått från projektet är att studenternas lärande och motivation har ökat genom möjligheterna och att vara delaktiga från textproduktion till publicering. I samband med utgivningen av boken videointervjuade vi några studenter där de fick beskriva vad processen hade inneburit för dem själva. Det studenterna berättade i efterhand var hur viktigt det var att texterna hade kommit till användning och blivit publicerade. Studenterna hade blivit författare till en antologi. En pedagogisk vinst med projektet var enligt vår mening att studenterna såg sig som bokförfattare och kunde se sitt eget författarskap realiserat. De såg också möjligheterna att kunna fortsätta författandet i framtiden.

Det finns flera utmaningar för lärare i den högre utbildningen som tillsammans med studenter arbetar med studentantologin som form. Det finns flera frågor att beakta före starten med ett sådant projekt. Att ha god tid med planering och diskussion om antologins upplägg och struktur är betydelsefullt. Under arbetet med antologin noterade vi skillnaden mellan en seminarietext och en text som skall publiceras. Den publicerade texten skall vara till exempel kortare och språkligt bearbetad. Ett sådant här projekt reser även flera etiska frågor som är betydelsefulla. Den viktigaste frågan som kom upp i diskussionen var om en läsare av antologin skulle känna eller känna igen en intervjuad person, att det som skrivs om den personen är ofördelaktigt eller negativt och att analysen skulle innebära en form av objektifiering. En ytterligare pedagogisk vinst är att studenterna tvingas svara på frågan med vilken rätt och på vilket sätt kan man intervjua och beskriva en annan människas svårighet och utsatthet nämligen det som vi benämner för funktionsnedsättningar. Dessutom måste studenterna ta ställning till om den text som skrivits är begriplig och förståelig för en person som inte befinner sig i ett lärande rum utan är en person som läser den här boken av andra intressen.

För oss som lärare har detta varit ett nytt steg i undervisningsprocessen där vi fokuserat på studentcentrerat lärande och på själva bokproduktionen. Vi tror att det finns goda möjligheter att använda sig av text- och bokproduktion i den högre utbildningen på ett mer aktivt sätt än vad

som är fallet idag. Ett exempel skulle kunna vara att fakulteter eller institutioner själva införde nya publiceringskanaler för såväl studenter som lärare. Det skulle kunna vara fråga om enkelt utformade nättidskrifter eller bloggsidor där både studenter och lärare tillsammans kan mötas på en arena om texter och publiceringar. En bok behöver idag inte nödvändigtvis utkomma i pappersform utan kan vara en elektronisk utgåva. Detta förfarande skulle även kunna öka tillgängligheten för utsatta grupper i samhället. Även studenter med funktionsnedsättningar har då möjlighet att läsa texterna direkt från en datorskärm med hjälp av syntetiskt tal.

Vårt sätt att arbeta med studentantologin tillsammans med olika intressepolitiska organisationer (funktionshinderorganisationer och patientföreningar) innebar ett socialt utbyte mellan studenter, lärare och personer med funktionsnedsättningar. Arbetsprocessen innebär också en ökad förståelse för varandras områden och förutsättningar. Vi lär oss hur personer med olika funktionsnedsättningar hanterar olika tillgänglighetsproblem och övervinner svårigheter samtidigt som de får en inblick i hur kunskapsbildningsprocessen inom akademien ser ut. Detta tankesätt är förenligt med världshälsoorganisationens riktlinjer och rekommendationer när de skriver om vikten av delaktighet och tillgänglighet (World Health Organization & World Bank, 2011). Men detta är även förenligt med den tredje uppgiften inom akademien som innebär att lärare och forskare ska kunna kommunicera forskningsresultat med det omgivande samhället (Pelger, 2011; SFS 1993:100).

Konkreta råd till dig som lärare och som vill arbeta med ett liknande projekt, är att i ett tidigt skede göra en tidsbudget. Hur mycket tid är du beredd att lägga på ett sådant här projekt? Det är även viktigt att ha klart för sig de ekonomiska ramarna i samband med utgivningen av en bok. Likaså är det bra att ha kontakt med en bokförläggare i ett tidigt skede så att du vet att det finns någon som är beredd att stödja utgivningen. Hur ska du hålla kontakt med studenterna när de avslutat sin kurs? Vårt råd är att du som lärare har kontakt med studenterna under processen. Att vara två lärare i ett projekt som detta underlättar givetvis arbetet väsentligt. När boken väl är publicerad så återstår uppgiften att få den spridd vilket också ställer krav på såväl uthållighet som tid. Till det positiva hör även att du som lärare får nya kontakter utanför akademien när personer hör av sig och anser att boken är viktig och intressant.

FÖRFATTARPRESANTATION

Per Olof Larsson. Numera pensionerad universitetsadjunkt och fil lic i socialt arbete vid Göteborgs universitet. Han har undervisat på socionomprogrammet. Han har främst undervisat om funktionshinder och näraliggande frågor. Han bedriver även forsknings- och utvecklingsarbete tillsammans med Bräcke Diakoni och DHR - Förbundet för ett samhälle utan rörelsehinder.

Jörgen Lundälv. Universitetslektor och Docent i socialt arbete, Göteborgs universitet. Han undervisar och handleder på avancerad nivå på Socionomprogrammet och har även undervisat vid forskarhandledarutbildningen vid Enheten för pedagogisk utveckling och interaktivt lärande, Göteborgs universitet. Han bedriver multidisciplinär funktionshinderforskning tillsammans med Chalmers tekniska högskola och Sahlgrenska akademien. Jörgen Lundälv är också Docent i trafikmedicin, Umeå universitet.

REFERENSER

- Alarcón, M (Red.). (2014). *Meningens motstånd. 29 studenters perspektiv på humaniora*. Institutionen för litteratur, idéhistoria och religion. Göteborg: Göteborgs universitet.
- Bourelius, L. (2011). Empatis – studenter publicerar sig publikt i sin utbildning. EMPATIS 16.8.2011. <http://webnews.textalk.com/empatis/empatis-studenter-publicerar-sig-publikt-i-sin-utbildning>.
- Charlton, J I. (1998). *Nothing about us whithout us. Disability Oppression and Empowerment*. Berkeley: University of California Press.
- Institutionen för socialt arbete. (2006). SQ1135, Fysiskt funktionshinder och långtidssjukdom-livsvillkor och sociala sammanhang, 7,5 högskolepoäng. Kursplan. Samhällsvetenskapliga fakultetsnämnden, Göteborgs universitet.
- Jönsson, H. (2013). Det sociala arbetets organisering II. En studentantologi. Paper från kurs SOPA 61. Working-paper serien Nr 3. Lund: Socialhögskolan, Lunds universitet.
- Lundälv, J., Larsson, P O. (2015). *Bilder av funktionshinder och långtidssjukdomar*. Göteborg: Bokskogen förlag.
- Lundälv, J. (2013). *Pennfäktaren. Socialt arbete och opinionsbildning*. Gävle: Meyers.
- Lundälv, J. (2015). *Blogga tryggt. Nya medier i tjänsten*. Lund: Studentlitteratur.
- Pelger, S. (2011). Populärvetenskapligt skrivande vidgar perspektivet och ökar förståelsen. *Högre utbildning* 2011;1(2):101-110.
- Sociala Nätet. (2015). Socionomstudenter skriver om funktionshinder och långtidssjukdomar i ny bok. Sociala Nätet. *Nyheter, debatt och kunskap om socialt arbete*. 1.6.2015.
- SFS 1993:100. *Högskoleförordning*. Stockholm.
- World Health Organization, The World Bank. (2011). *World Report on Disability*. Geneva: World Health Organization, The World Bank.